

Lauku attīstības programmas 2014-2020
Nepārtrauktās novērtēšanas sistēmas ietvaros veikts pētījums

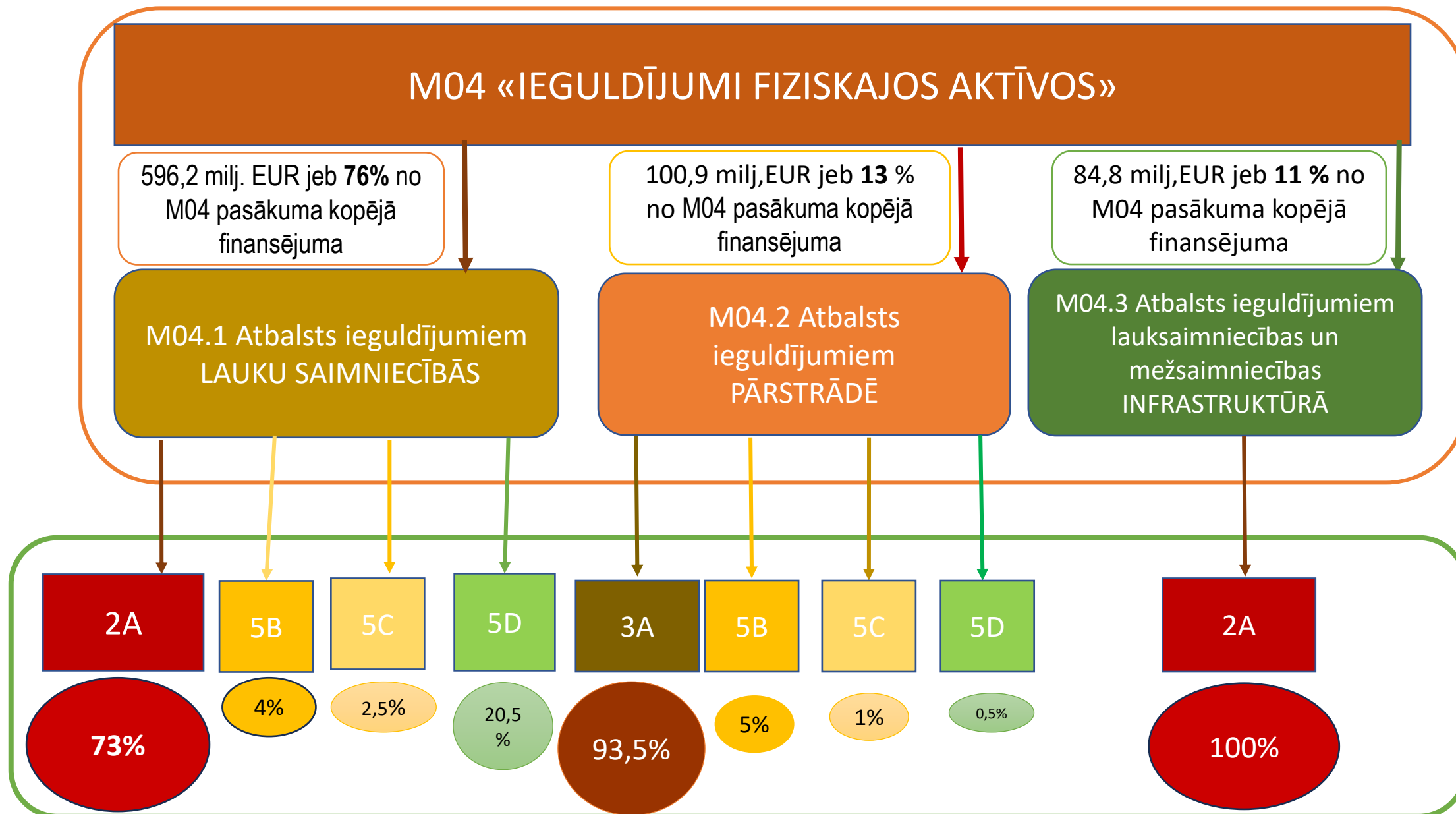
LAP 2014-2020 (2022) investīciju atbalsta pasākuma M04 ieguldījums mērķu sasniegšanā

Pētījumu veic AREI Bioekonomikas nodaļas Lauku attīstības novērtēšanas daļas
(LAND) pētnieki:

Dr.oec. A.Vēveris, *PhD.* J.Hāzners, *PhD.* L.Aļeksējeva, *Dr.geogr.* P.Lakovskis, *PhD.* L.Žihare, *Mg.* L.Ieviņa
projekta vadītāja *Mg.sc.ing.* E.Benga

Rīga
12.06.2025.

Pasākuma M04 «Ieguldījumi fiziskajos aktīvos» intervences loģika

Mērķa virziens **2A veicināt lauku saimniecību konkurētspēju** (*īpaši mazo un vidējo*), paaugstinot to ražošanas produktivitāti, atbalstot kooperāciju un tirgus pieejamību

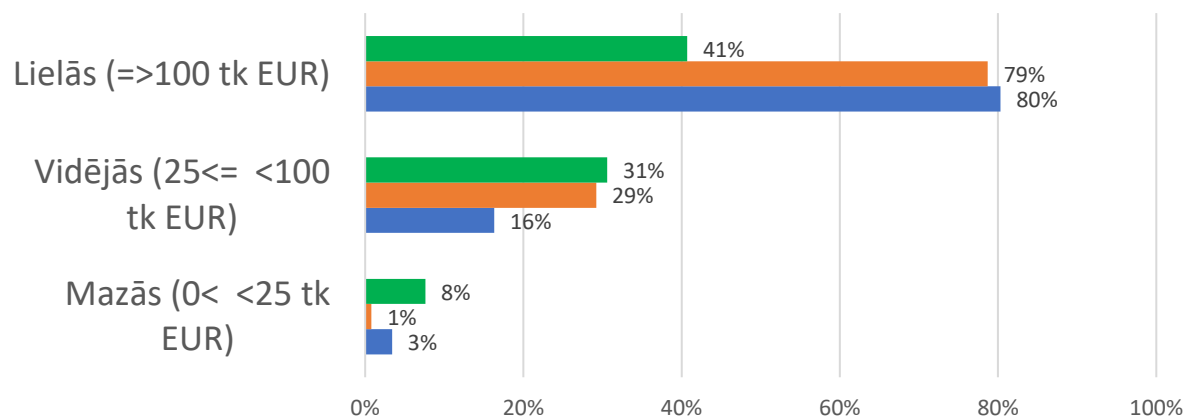
LAP mērķi:

Celt efektivitāti saimniecībās līdz 100 tk.EUR SI

Lielās saimniecībās atbalstīt ieguldījumus lopkopībā

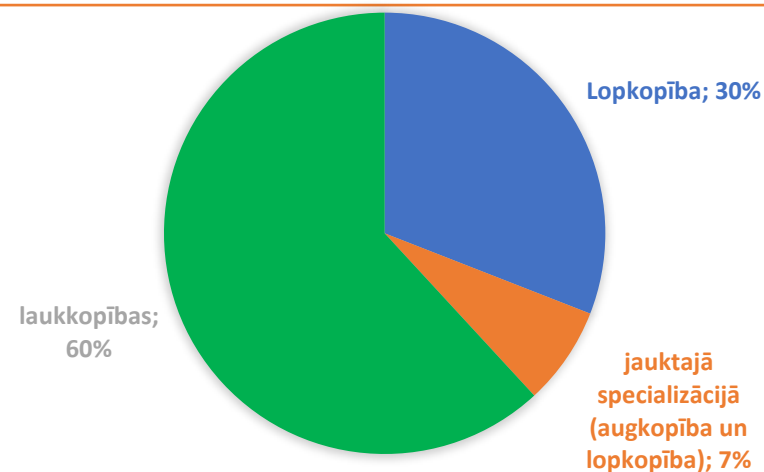
- Šīs saimniecības veido 95% no saimniecību kopskaita un saņēmušas 20% no publiskā finansējuma MV 2A
- kopējā atbalsta summa pret attiecīgās grupas ražošanas apjomu, izteiktu SI, ir par 10 - 30% mazāka, kā lielajām saimniecībām.

- 30% no šīs grupas atbalstītajiem projektiem ir lopkopībā (t.i. mazāk nekā pārējās saimniecībās), 7% jauktā, 60% laukkopībā.
- Šajā grupā lopkopības saimniecības arī % atbalstītas mazāk nekā laukkopības saimniecības.

- Atbalsts pret kopējo SI grupā %
- Atb.saimn. īpatsvars s-bu kopskaitā %
- Publ.fin. īpatsvars grupā %

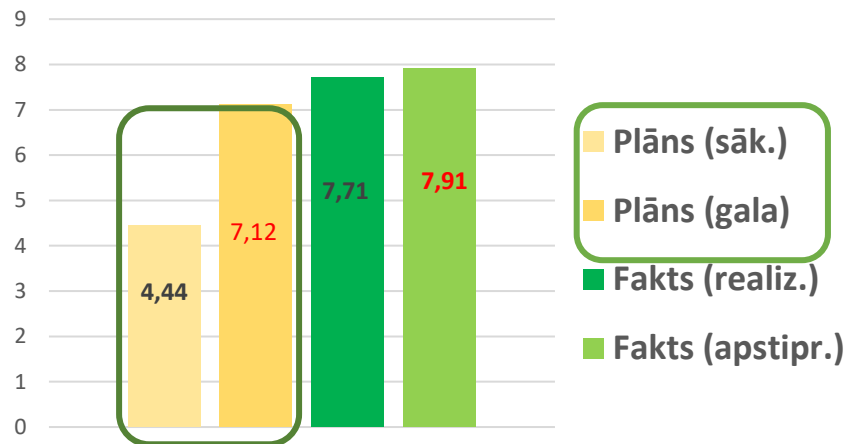
Atbalstīti projekti dalījumā pa specializācijām lielo saimniecību grupā

Avots: LAND aprēķinu rezultāti

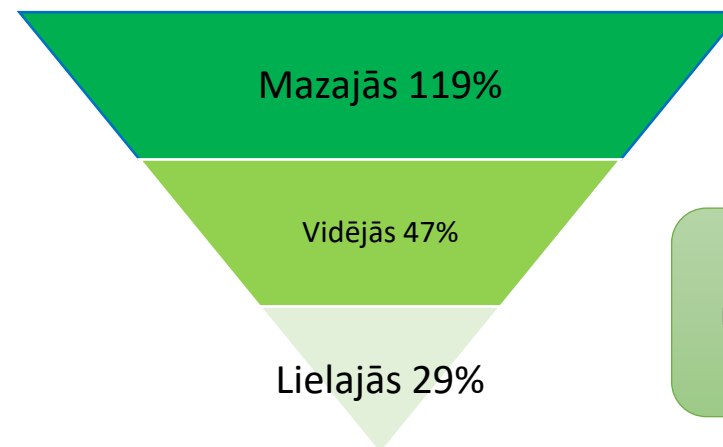
Atbalsts konkurētspējas uzlabošanai (2A) rezultāti

R1/T4 Saimniecību % ar LAP atbalstu investīcijām

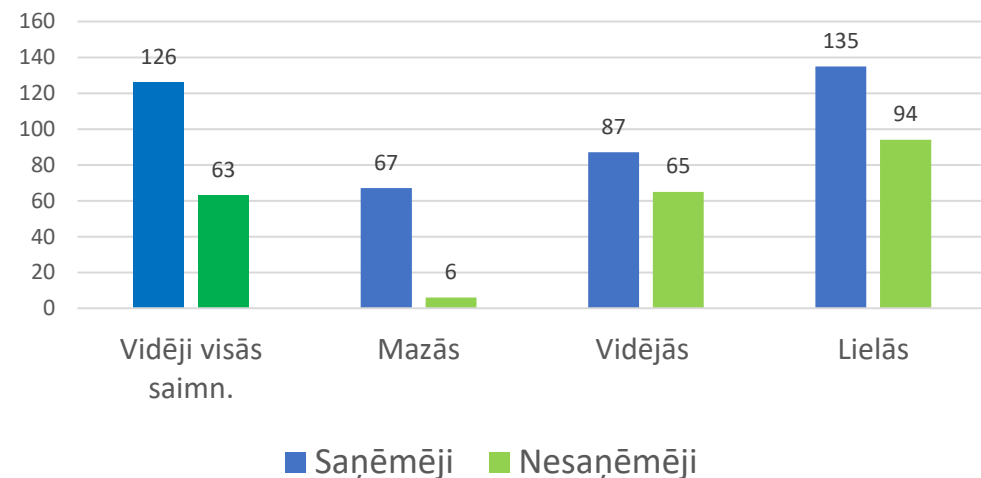
Plānotais ir pārsniegts, ieskaitot *top-up* (6,4 tūkst. saņēmēju)

Saimniecību ienākumu izmaiņas

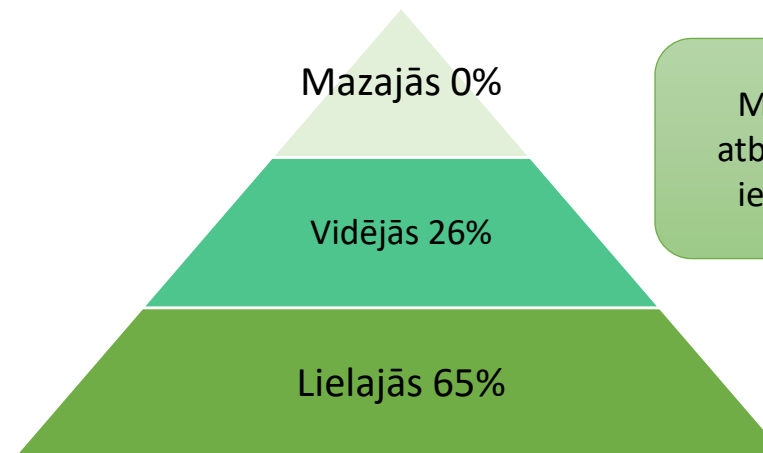
Atbalsta efektivitāte mazajās saimniecībās ievērojami augstāka

R2 Izmaiņas I/s izlaidē uz GDV (pieaugums % 2022./2014.)

Atbalsta atdeve samazinās, pieaugot saimniecību lielumam

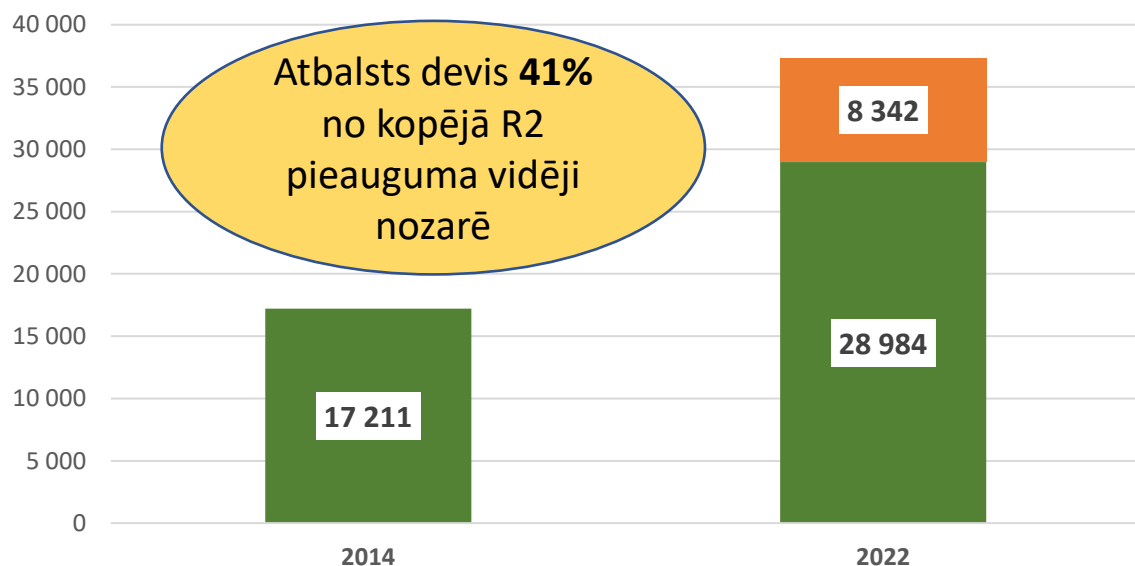
Ilgtermiņa ieguldījumu izmaiņas (ieguldījumu pašsvars)

Mazajās saimniecībās atbalsts ir kritiski svarīgs ieguldījumu veikšanai

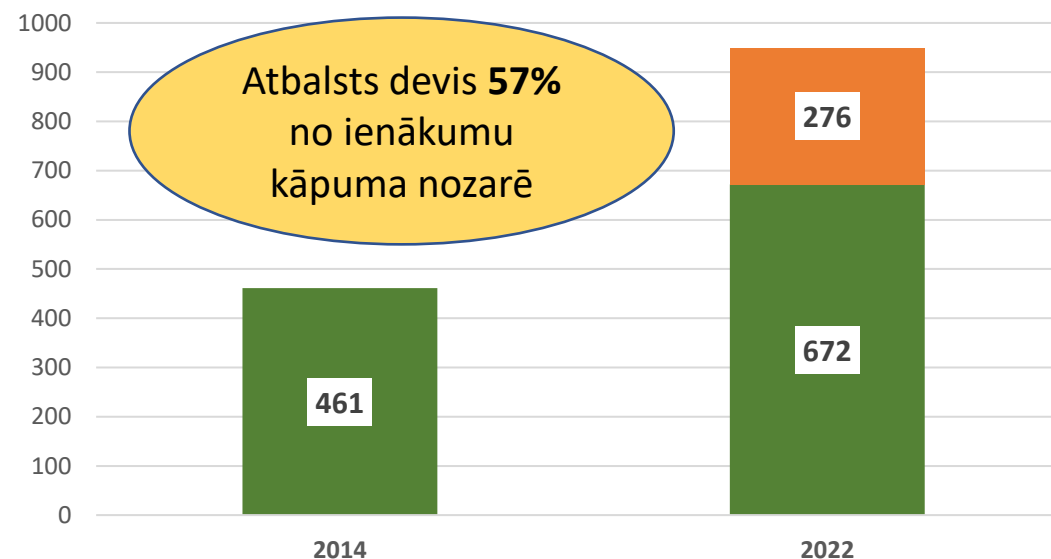
Konkurētspējas (2A) atbalsta kopējā ietekme, efektivitāte un lietderība

Atbalsta ietekme uz izlaidi / pilna laika nodarbināto nozarē

■ Izlaide EUR / GDV (bez atbalsta) ■ Izlaide EUR / GDV (atbalsta ietekme)

Atbalsta ietekme uz kopējiem ienākumiem nozarē

■ Ienākumi kopā (bez atbalsta), milj.EUR ■ Atbalsta ietekme, milj.EUR

Atbalsta
efektivitāte

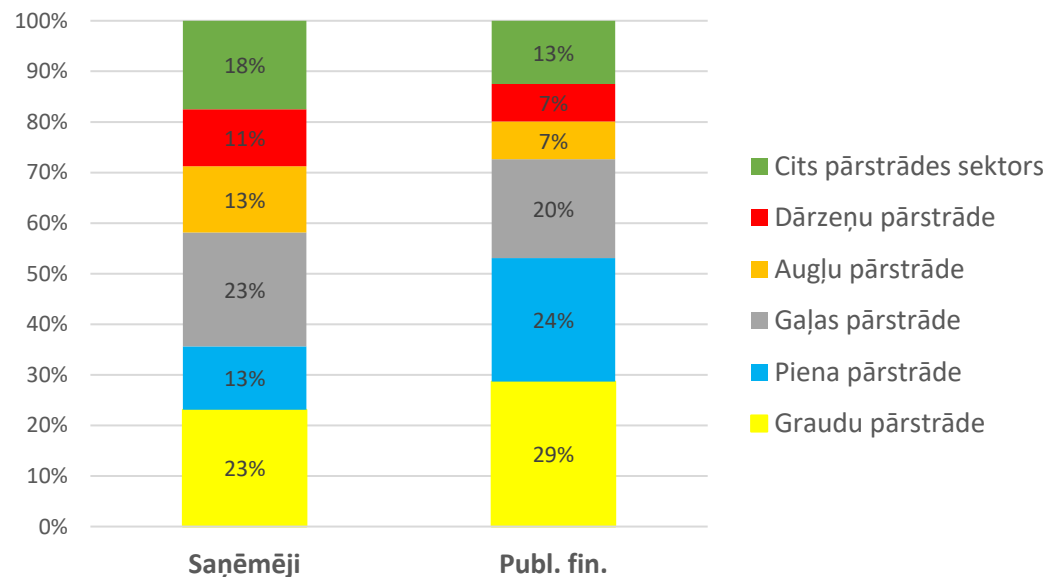
- Vidēji atbalsta rezultātā izlaide uz GDV augusi par 31,6 tk.EUR (2022./2014.)
- Atbalsta ietekme uz ienākumiem + 315 tk. EUR uz saņēmēju (2022./2014.)
- Tas devis **būtisku** pozitīvu ietekmi uz sektora kopējo konkurētspēju, īpaši lopkopībā.

Atbalsta
lietderība

- Uz 1 EUR atbalsta izlaide augusi par 1,36 EUR jeb par 0,36 EUR/GDV (2022./2014.)
- Ienākumi +0,78 EUR (2022./2014.). Kopējā atbalsta lietderība – **augsta**.
- Procentuāli lielākā ietekme ir uz mazajām saimniecībām, taču absolūtais kāpums lielāks ir lielajās.

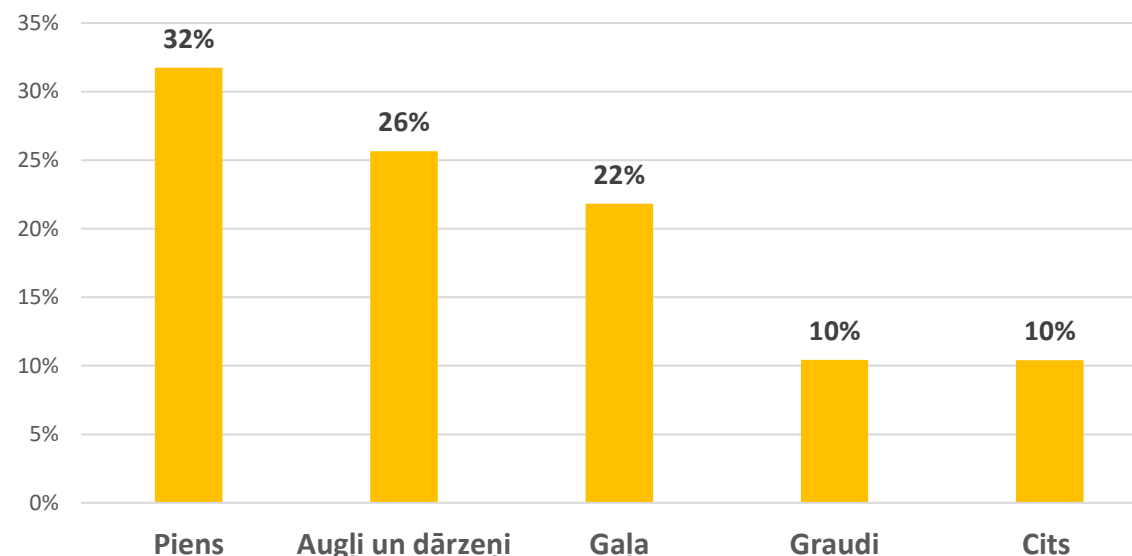
Mērķa virziens 3A – primāro ražotāju konkurētspējas uzlabošana

Atbalsta dalījums pa pārstrādes nozarēm

Primāro ražotāju konkurētspēju paredzēja uzlabot, **atbalstot pārstrādi**, tā sekmējot konkurētspējīgas cenas piedāvājumu un realizācijas iespēju uzlabošanu

Atbalsta saņēmēju īpatsvars attiecīgo nozaru uzņēmumu kopskaitā

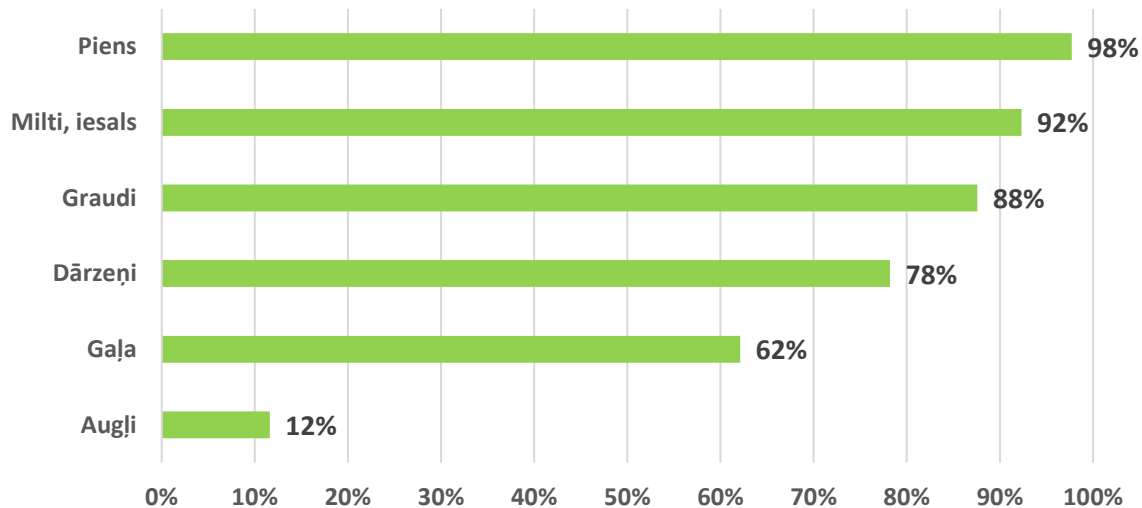

- ✓ **Graudu un piena** pārstrādē projekti ir finanšu ietilpīgāki, jo realizē pamatā lielākie uzņēmumi.
- ✓ Mazākais finansējums ir **augļu un dārzeņu** pārstrādē, kur ir nozīmīgs lauku saimniecību īpatsvars, kas savā saimniecībā attīsta pārstrādi.

Pārstrādes konkurētspējas uzlabošanai piešķirtā atbalsta (3A) rezultāti

Iepirktais izejvielas no vietējiem ražotājiem

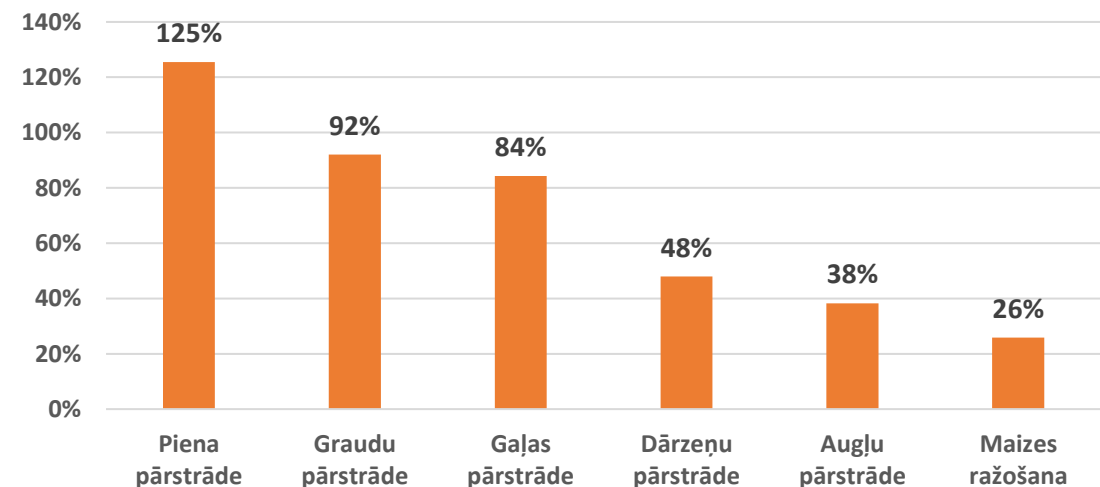
Vietējo izejvielu īpatsvars

Gandrīz 70% no atbalsta saņēmēju iepirkto pamatizejvielu vērtības ir iepirkta no vietējiem ražotājiem – tā ir augstāka nekā minimāli noteiktā

Apgrozījuma izmaiņas pārstrādē

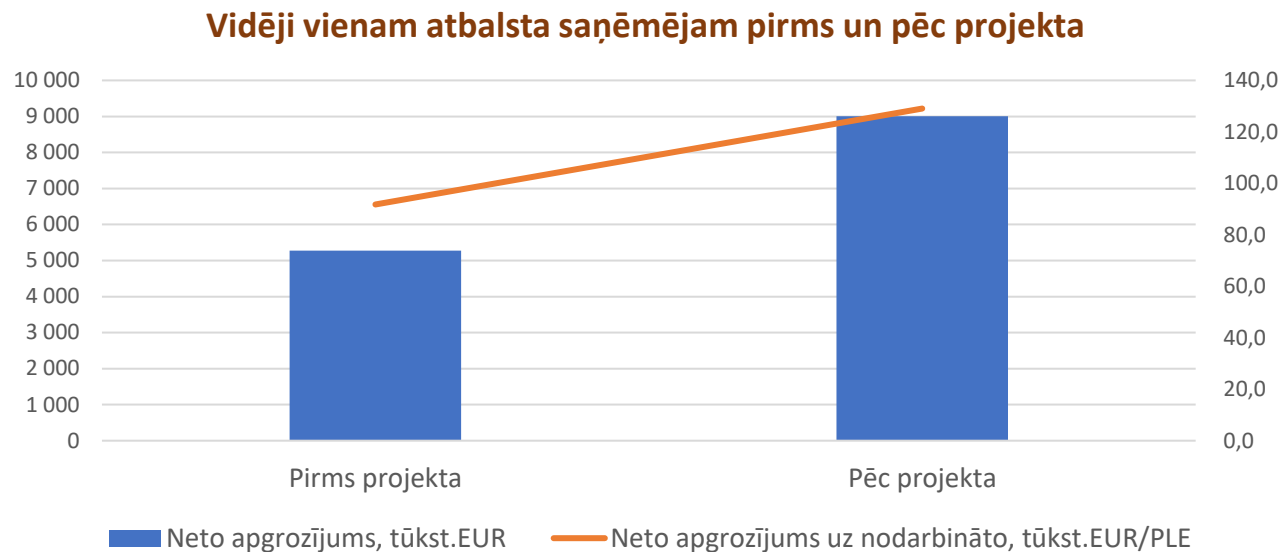
Apgrozījuma pieaugums atbalsta saņēmējiem pēc projekta realizācijas

Trīs gadu laikā pēc projektu realizācijas neto apgrozījums no pārstrādes ir audzis vidēji par 71% (t.sk. 30% atbalsta ietekme)

Pārstrādes konkurētspējas (3A) atbalsta rezultāti, efektivitāte un lietderība

Darba ražīguma izmaiņas

Trīs gadu laikā pēc projektu realizācijas darba ražīgums pārstrādē ir audzis vidēji par **41%**, novērots blakusefekts – nodarbinātības kāpums par 31%

Atbalsta efektivitāte

- Augstākā atbalsta efektivitāte sasniegta piena pārstrādē, mazos uzņēmumos un Rīgas reģiona uzņēmumos. 15% projektu – bioloģiskajā pārstrādē
- Augsts apgrozījuma kāpums vidēji uz saņēmēju (+1,6 milj.EUR),
- būtisks darba ražīguma kāpums (+15 tk.EUR/GDV)

Atbalsta lietderība

- Atbalsta apgrozījums audzis uz 1 EUR vidēji par 3,95 EUR – ļoti nozīmīgs kāpums
- Mērena - darba ražīguma kāpumā – 3,7 centi uz 1 nodarbināto (uz 1 EUR atbalsta)

Ieteikumi par konkurētspējas uzlabošanu

Konkurētspējas paaugstināšanai lauksaimniecībā (2A)

Fiksēts minimālais sasniedzamo rādītāju pieaugums (10% vai $\frac{1}{2}$ no investīcijas, paredzot izņēmumus nelabvēlīgu ārējo apstākļu gadījumā)

Būtiskāka atbalsta intensitātes diferenciācija atkarībā no mērķgrupas

Augstākai atbalsta efektivitātei un lietderībai ieteicama augstāka prioritāte mērķgrupās, kas to efektīvāk izmanto un ar mazāku pašsvaru: saimniecības ar lielumu līdz 100 tūkst. EUR; lopkopība

Veidojot aploksnes, ņemt vērā saimniecību struktūras atšķirības un dalīt pēc klasteriem

Lauksaimniecības & pārtikas aprites uzlabošanai (3A)

Paaugstināt prasības vietējo izejvielu izmantošanai lielajiem pārtikas ražotājiem, ja uzsvars uz vietējo ražotāju iesaisti pārstrādē

Konkurētspējas celšanai ieteicams ieviest sasniedzamo rādītāju – produktivitātes pieaugums uz vienu nodarbināto

Papildu stimuli primārajiem ražotājiem iesaistīties pārstrādē (paaugstināta atbalsta intensitāte, vienkāršotas procedūras)

Iespējams samazināt maksimāli pieļaujamo attiecināmo izmaksu summu attiecībā pret uzņēmumu gada neto apgrozījumu. Izņēmumi tikai īpašos gadījumos.

Mērķa virziens :

5B palielināt **enerģijas izmantošanas efektivitāti** lauksaimniecībā un pārtikas pārstrādē

5C: sekmēt **atjaunojamo energoresursu**, blakusproduktu, atkritumu, atlieku un citu nepārtikas izejvielu piegādi un izmantošanu bioekonomikas vajadzībām

Kopējais paredzētais sabiedriskais finansējums no M04 **44 milj.EUR** **MV 5B un 5C**

M04 pasākuma finansējums
veido **100%** no **5B un 5C**
mērķa virzienam paredzētā
finansējuma

6% no M04 kopējā
finansējuma **paredz 5B**
& 5C mērķa virzienam

LAP rezultāti:

Lauku saimniecību un pārtikas
pārstrādes uzņēmumu
energoefektivitātes uzlabošana

Veiktas investīcijas 28,3 milj. EUR apmērā energoefektivitātes
uzlabošanai: 50 (5B) un 45 (5C) saimniecībās un 23 (5B)+5 (5C)
pārtikas uzņēmumos

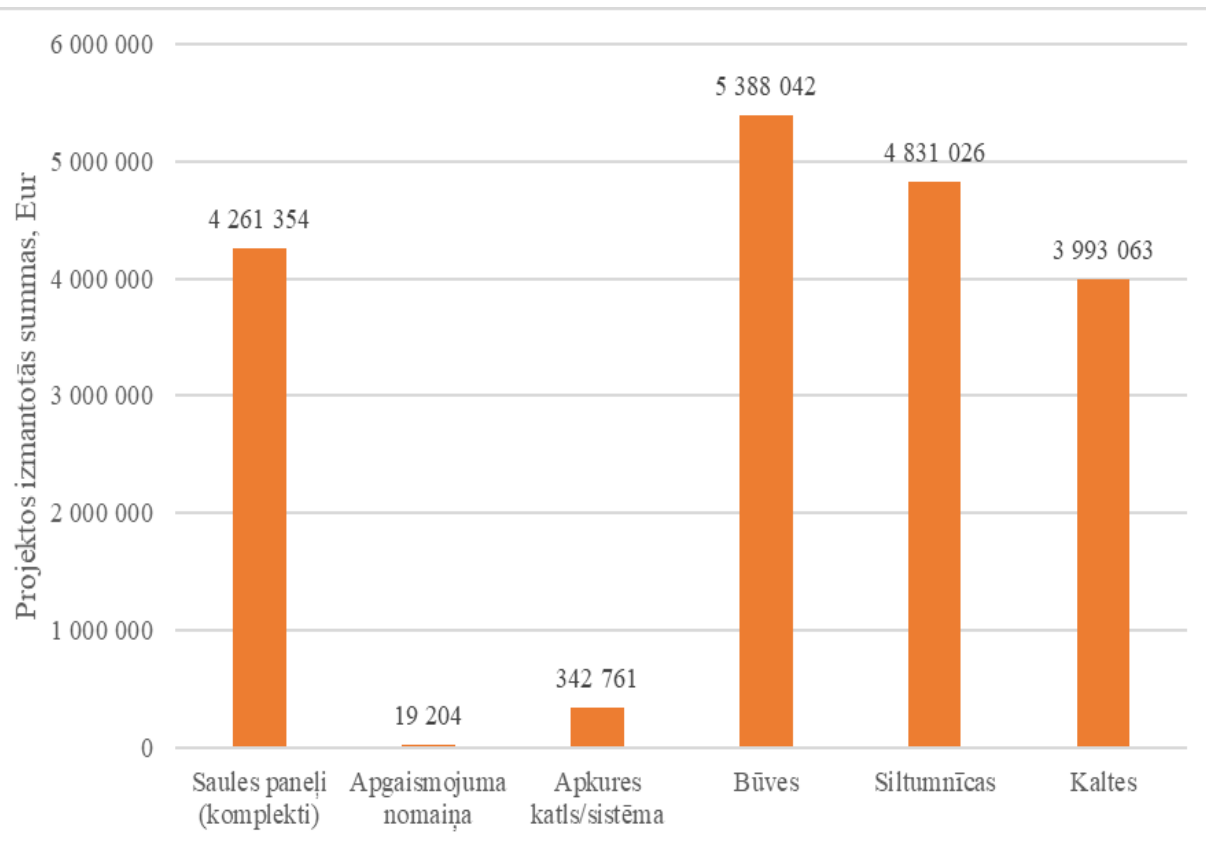
Atjaunojamo
energoresursu
izmantošanas veicināšana

AER jauda nosedz dažādu patēriņu:

- ✓ 13-30% no aprēķinātā gada patēriņa lielākām,
- ✓ 50% - 93% no gada patēriņa vidējām saimniecībām un uzņēmumiem

Energoefektivitātē un atjaunojamajos energoresursos (5B un 5C) investīciju atbalsta rezultāti

Publiskā finansējuma sadalījums pēc izmantošanas veida MV 5B un 5C vērtētajos projektos

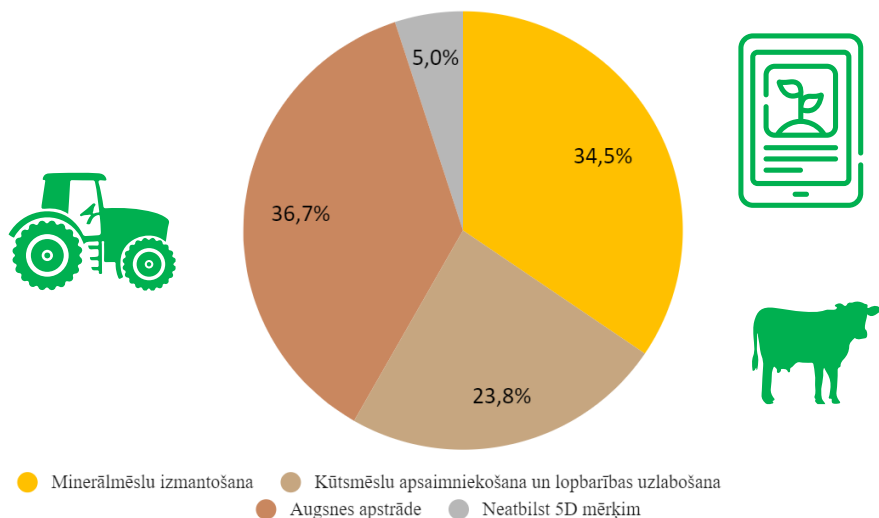
MV 5C uzstādītās alternatīvās jaudas nozaru griezumā (kW)

Mērķa virziens 5D: SEG emisiju mazināšana

Vai LAP ieguldījums SEG emisiju mazināšanā (91 milj. EUR apmērā) ir vērsts nozīmīgākajos emisiju apakšsektoros un kāda bijusi ieguldījuma ietekme?

MV5D publiskā finansējuma sadalījums SEG emisiju uzskaites veidos lauksaimniecības sektorā

- Investīciju atbalsts **bija pieejams** aktivitātēm, kuras vērsta emisiju samazināšanai praktiski **visos emisiju** apakšveidos;
- Projektos investīciju atbalsts **galvenokārt tika vērsts uz kūtsmēslu apsaimniekošanu un minerālmēslu izmantošanu**, lietojot precīzās tehnoloģijas;
- lauku saimniecībās iegādātie materiālie līdzekļi, to uzstādīšana un veiktā būvniecība **galvenokārt saistāma ar ~ 30% emisiju lauksaimniecībā**.

Kopējā LIZ **platība**, kurā ir saņemts MV 5D atbalsts augkopībā **13%** (R17;236 tk. ha):

- precīzai minerālmēslu izmantošanai un ar to saistītajām iekārtām, veido **8%** (~149 tk. ha) no kopējās LIZ platības;
- augšnes minimālā apstrāde - **5%** (~88 tk. ha).

Nozīmīgākie investīciju veidi:

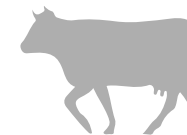
- ✓ minerālmēslu izmantošanā (laukkopības precīzās tehnoloģijas un to palīgiekārtas – miglotāji, smidzinātāji, GPS uztvērēji, augu sensori u.c.)
- ✓ augšnes minimālā apstrāde diski, ecēšas, kultivatori, sējmašīnas u.c.

Neskatoties uz veiktajiem ieguldījumiem LAP 2014 – 2022 periodā N₂O tiešās emisijas no minerālmēslu izmantošanas pieaugušas par 12.4 % (0,37 kt. CO₂ ekv.)!

Investīciju atbalsta rezultāti un ieguldījums SEG emisiju mazināšanā (5D) (lopkopībā)

Nozīmīgākie investīciju veidi īstenotajos 82 projektos:

- ✓ emisiju mazināšana no kūtsmēslu apsaimniekošanas;
- ✓ precīza barības dozēšana;
- ✓ Lopbarības uzglabāšana.

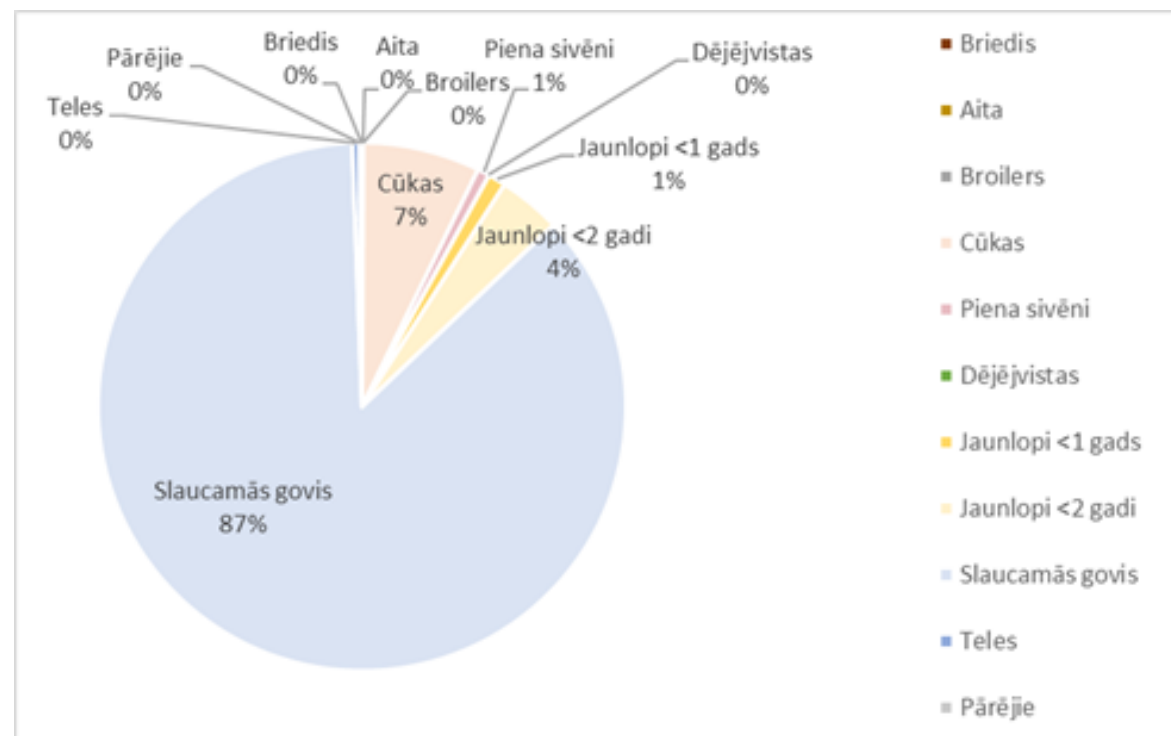

Dzīvnieku radītās CH₄ emisijas no kūtsmēslu uzglabāšanas MV 5D atbalstītajās saimniecībās

LLV īpatsvars, uz kurām attiecas ieguldījumi mājlopu turēšanā SEG emisiju mazināšanai – **4,9 % (R16; 23 402 LLV!)**

MV 5D atbalstītajās saimniecībās lopkopībā, no kūtsmēslu uzglabāšanas gada laikā rodas CH₄ emisijas, kas līdzvērtīgas aptuveni 7,48 kt. CO₂ ekv. un veido aptuveni 7% no kopējām valstī radītajām CH₄ emisijām no kūtsmēslu uzglabāšanas, taču faktiski samazinātais CO₂ ekvivalenta daudzums ir daudzkārt mazāks!

Tā precīzs aprēķins nav veikts, jo nav zināmi kūtsmēslu uzglabāšanas apstākļi pirms projekta īstenošanas.

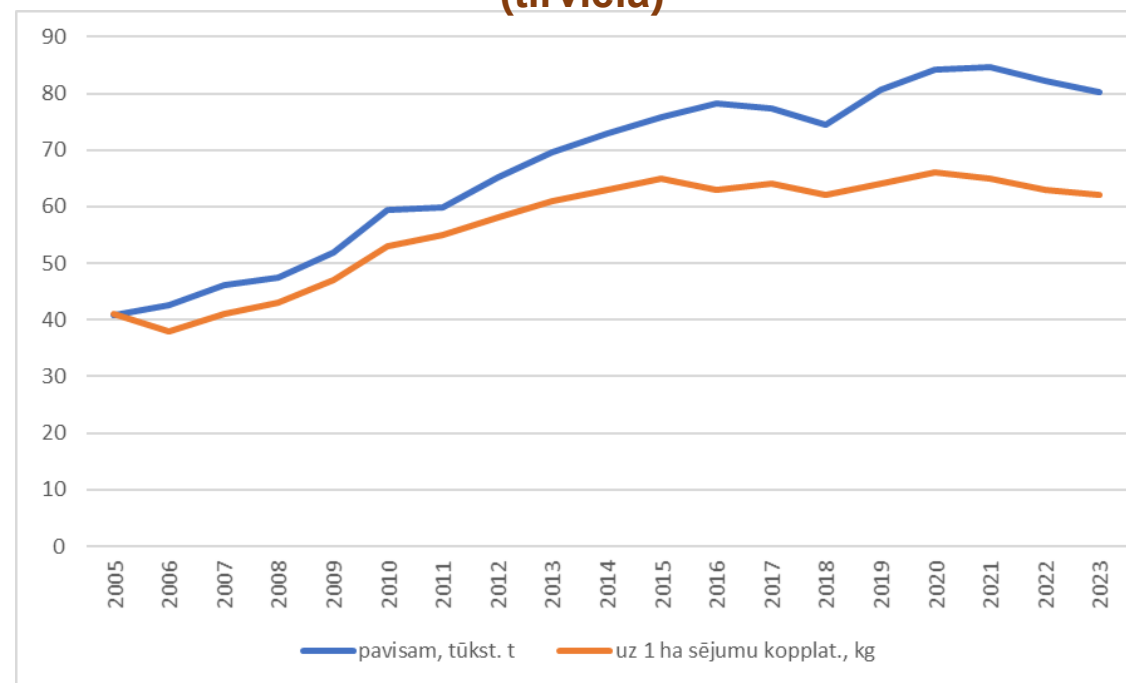
Investīciju atbalsta ietekme SEG emisiju mazināšanā (5D)

- Tiešo un netiešo SEG emisiju potenciālais samazinājums no minerālmēslu izmantošanas ir **1,23 % (R18 = 6 217 t CO₂ ekv.)** gadā no minerālmēslu izmantošanas tiešajām un netiešajām emisijām.
- Lauksaimniecības sektora kopējo **SEG emisiju faktiskais pieaugums 148 kt. CO₂ ekv.** LAP 2014 – 2020 (2022) periodā.

Investīciju atbalsta pasākumu efektivitāte vērtējama kā **zema**, jo MV 5D īstenotie projekti kopējo valsts N patēriņa palielinājuma tendenci nav apturējuši, taču precīzo tehnoloģiju lietošana **novērsusi N izmantošanas straujāku pieaugumu**.

Investīciju atdeve emisiju mazināšanai no minerālmēslu izmantošanas ir **36 tonnas CO₂ ekv. uz 100 000 EUR gadā**. Jāņem vērā, ka vidēji lauksaimniecības iekārtu efektīvas kalpošanas laiks ir 10 gadi, t.i., kopējā investīciju atdeve attiecināma vidēji uz 10 gadiem.

Slāpekļa iestrāde lauksaimniecības kultūraugiem (tīrvielā)

Ieteikumi par MV 5B, 5C & 5D

Enerģijas un atjaunojamo resursu efektīvāka izmantošana un (5B, 5C)

ZM un KEM ciešāka sadarbība - projektu ieviešanas nosacījumu izstrādē pārņemt KEM atbalsta programmu īstenošanas pieeju (saules paneļu uzstādīšanā).

Sabalansēt saimniecību ražošanas potenciālo jaudu un reālo patēriņu, ņemot vērā kalendārā gada noslodzi.

Samazināt SEG un amonjaka emisijas no lauksaimniecības(5D)

Pilnveidot un attīstīt intervences, kuras saistītas ar lauksaimniecības nozarei nozīmīgiem emisiju veidiem, t.i., emisijas no **minerālmēslu izmantošanas** un emisijas no **organisko augšņu apsaimniekošanas**.

Lopkopībā intervences mērķējamas uz galveno emisiju avotu ietekmēšanu - CH₄ no **zarnu fermentācijas**.

Kūtsmēslu apsaimniekošanā ieviešamas intervences, kuras ir mazāk izmaksu ietilpīgas un uzrādījušas pārliccinošu pozitīvu ietekmi

Atbalsta teritoriālais sadalījums

Jo tālāk no Rīgas, jo nozīmīgāka primārā sektora loma, IKP zemāks un LAP atbalsts nozīmīgāks

Kopējais paredzētais sabiedriskais atbalsts **837 milj.EUR**

Atbalsta koncentrācija pa MV

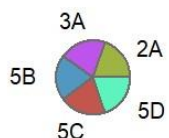
2A un 5D samērā vienmērīgi

3A –Pierīgā un valsts/pilsētās

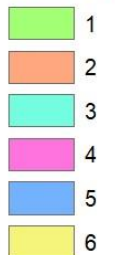
5B & 5C –Latvijas vidusdaļā, taču ne Pierīgā

Apzīmējumi

Publiskais finansējums

Klasteri

Aplīša lielums proporcionāls finansējumam

Kritēriji	1	2	3	4	5	6
Lauksaimniecības īpatsvars	50,10	30,00	25,53	3,61	1,93	1,60
Mežsaimniecības īpatsvars	5,84	8,33	3,55	1,28	1,53	0,47
Pārtikas ražošanas īpatsvars	0,71	1,26	1,49	1,03	0,60	0,71
TAI vidējais rangs	37,14	25,17	19,11	6,75	35,14	3,33
IKP uz iedzīvotāju	6,29	9,96	9,89	11,59	11,25	24,34

Paldies par uzmanību!

www.arei.lv

Armands.veveris@arei.lv

Peteris.lakovskis@arei.lv

Elita.benga@arei.lv